

Latvijas Republikas Valsts delegācijas

P Ā R S K A T S

**par starpvalstu sarunām ar Krievijas Federācijas Valsts
delegāciju laika posmā no 1992.gada 1.februāra
līdz 1993.gada 2.jūnijam**

Latvijas Republikas valsts delegācijas
pārskats
par starpvalstu sarunām ar Krievijas Federācijas Valsts
delegāciju laika posmā no 1992.gada 1.februāra
līdz 1993.gada 2.jūnijam

Ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991.gada 5.novembra lēmumu “Par Latvijas Republikas delegāciju starpvalstu sarunām ar KPFSR” šo sarunu veikšanai tika izveidota Latvijas Republikas delegācija, deleģējot tai nepieciešamās pilnvaras. Sarunās izvirzīto vienošanās projektu un citu dokumentu izstrādāšanai delegācija bija tiesīga pieaicināt nepieciešamos ekspertus.

Sarunas ar attiecīgu Krievijas Federācijas delegāciju iesākās 1992.gada 1.februārī, kad kopēji parakstītajā Komunikē tika noteikts sarunu galvenais uzdevums izstrādāt nosacījumus, termiņus un kārtību plānveidīgai un pilnīgai Krievijas bruņoto spēku izvešanai no Latvijas teritorijas. Vienlaicīgi abas delegācijas izteica gatavību apspriest arī militārās politikas, ekonomiskos, humanitāros un citus jautājumus, kuri interesē abas sarunu puses.

Laikā no 1992.gada 1.februāra līdz 1993.gada 2.jūnijam notika astoņi sarunu raundi, pārmaiņus Rīgā (Jūrmalā) un Maskavā, notika arī vairākas ekspertu grupu satikšanās militāros, ekonomiskos un konsulāros jautājumos.

Līdz 1992.gada nogalei delegāciju tikšanās reižu apspriešanas pamatā bija pavasarī izstrādātais kompleksais vienošanās projekts “Vienošānās starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par bijušās PSR Savienības Bruņoto spēku, kuri atrodas Krievijas Federācijas jurisdikcijā, plānveidīgas pilnīgas izvešanas no Latvijas teritorijas nosacījumiem, termiņiem un kārtību un to tiesisko statusu izvešanas periodā”.

Vienošānās projekts saturēja 24 paragrāfus ar 96 punktiem, bija ļoti smags ar daudziem nesaskaņotiem jautājumiem, kuros dažkārt ekspertiem un delegācijām bija pilnīgi pretēji viedokļi.

Vispirms šie viedokļi nesakrita Krievijas armijas pilnīgas izvešanas no Latvijas teritorijas beigu termiņā: Latvijas delegācija visu sarunu laiku kategoriski pieprasīja šo termiņu noteikt ne vēlāk kā 1993.gada 31.decembrī, Krievijas delegācija nosauca dažādus termiņus: no 1999. gada līdz 1994.gada nogalei, tika izvirzīti arī noteikumi: par tā saucamo stratēģisko objektu funkcionēšanas termiņiem, dažādiem armijai piederīgo personu sociāliem jautājumiem. Šie noteikumi Latvijas pusei nebija pieņemami.

Otrkārt, viedokļi nesakrita Krievijas armijas pārziņā esošās mantas īpašnieka noteikšanā. Latvijas delegācija aizstāvēja viedokli, ka visa armijas nekustamā manta ir Latvijas valsts īpašums, Krievijas delegācija pastāvēja, ka šī manta ir Krievijas armijas īpašums.

Ņemot vērā nosauktā Vienošanās projekta smagumu, daudzveidību un dažādos viedokļus, 1993.gada sākumā tas tika sadalīts vairākos mazāka apmēra projektos. Šo vienošanās projektu detalizētāku izskatīšanu turpināja abu pušu ekspertu grupas, pēc saskaņošanas ziņojot un turpinot izskatīšanu delegāciju plenārsēdē, kurās dokumenti tika galīgi saskaņoti un noslīpēti, lai pēc tam tos parafētu.

Paralēli militāri politiskiem un militāri sociāliem jautājumiem tika izvēsta arī ekonomisko un humanitāro jautājumu apspriešana.

Abu delegāciju kopējo darbu un tā rezultivitāti jūtami negatīvi ietekmēja Krievijas puses smagās procedūras, izskatot pat jau parafētus vienošanās projektus, kā arī negaidītas izmaiņas jau iepriekš saskaņotos dokumentos. Tā, piemēram, šo iemeslu dēļ palika neparakstītas Vienošanās: “Par sadarbības principiem un savstarpējo attiecību nosacījumiem transporta jomā”, “Par sadarbību rūpnieciskā īpašuma tiesiskās aizsardzības jomā” un “Par savstarpējo autortiesību aizsardzību”.

Attiecībā uz pušu š.g. 21.maijā parakstīto “Vienošanos par to Krievijas Federācijas bruņoto spēku pārziņā esošo uzņēmumu izmantošanu, kuri atrodas Latvijas Republikas teritorijā”, kuru Latvijas Republikas Augstākā padome ar savu š.g. 1.jūniju lēmumu anulēja, jāpaskaidro, ka šis jautājums tika izvirzīts un fiksēts pušu ekspertu grupu protokolā tikšanās reizē Rīgā, jau 1992.gada 19.martā ar atsauci uz Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas (KPFSR) 1991.gada 5.decembrī A.Gorbunova un B.Jeļcina parakstītās Vienošanās par tirdznieciski - ekonomiskās sadarbības principiem uz 1992.gada 6.pantu, kurā ierakstīts: “veicināt kopuzņēmumu izveidošanu šo vai citu valstu teritorijā, arī ar partneriem no citām valstīm”.

Arī jau 1991.gada 13.janvārī Tallinā parakstītais līgums “Par Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas un Latvijas Republikas starpvalstu attiecību pamatiem”, kuru parakstījuši A.Gorbunovs un B.Jeļcins un ratificējusi Latvijas Republikas Augstākā padome, nosaka kopīgu Krievijas un Latvijas un Latvijas un Krievijas uzņēmumu un organizāciju attīstību.

Tā tad bija iespēja pusotru gadu apspriest šo militāro uzņēmumu tālāko likteni, bet šo jautājumu negatīvā nozīmē neizvirzīja ne Augstākā Padomē, ne Ministru

Padomē, ne arī valsts delegācijā, kaut arī vairāk kā mēnesi pirms Vienošanās parakstīšanas delegācijas locekļi saņēma Vienošanās projektu.

Parafētos vienošanās projektus Ārlietu vai atbilstošā nozares ministrija iesniedza izskatīšanai Valdības sēdē, kura savā lēmumā, akceptējot iesniegto projektu, pilnvaroja Valsts ministrus tos parakstīt.

Priekšpēdējā un pēdējā šo starpvalstu sarunu raundos veiktā darba rezultātā tika parakstītas 13 Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas Vienošanās (ieskaitot anulēto vienošanos par militārajiem uzņēmumiem) par dažādiem militāri - politiskiem un ekonomiskiem jautājumiem, kas detalizēti reglamentē attiecīgus nosacījumus un pienākumus Vienošanās aptvertā jomā, dodot arī iespēju valstij saņemt noteiktus ienākumus. Tika arī parakstīts protokols par konkrētu abu valstu diplomātisko pārstāvniecību vajadzību apmierināšanu, rekomendējot noslēgt atbilstošu starpvaldību Vienošanos. Vēl pēdējā tikšanās reizē abu valstu delegāciju vadītāji parafēja protokolu par kārtību, kādā izmantojami piedāvātie trešo valstu un starptautisko organizāciju līdzekļi dzīvojamo namu un sociālās infrastruktūras objektu celtniecībai no Latvijas teritorijas izvedamo militārpersonu vajadzībām.

Dažādās gatavības stadijās ir vienošanās projekti par apkārtējās vides aizsardzību un savstarpējo palīdzību avāriju likvidēšanā, par sadarbību izglītības un zinātnes jomā, par kara veterānu un virsnieku sociālajiem jautājumiem un daži citi, kuru izskatīšana un saskaņošana turpināma gan ekspertu, gan delegāciju līmenī.

Vairākās sarunu reizēs tika apspriesta Latvijas un Krievijas robežas problemātika, pēdējā sarunu reizē izvirzot priekšlikumu par Punduru dzelzceļa stacijas un ciemata statusu.

Sarunu laikā Latvijas delegācija vairākkārt Krievijas pusei izvirzīja pretenzijas par Krievijas armijas apakšvienību parādiem par dažādu pakalpojumu (elektroenerģija, siltums, ūdens un kanalizācija un citi) saņemšanu, arī par nesamaksāto zemes nodokli un kaitējumu apkārtējai videi. Tāpat Krievijas Federācijas delegācijai tika iesniegti priekšlikumi par 1940.gadā konfiscētā Latvijas armijas bruņojuma kompensāciju.

Pagaidām atbildes uz šiem, pamatoti izvirzītiem jautājumiem nav. Krievijas puse tos turpina izskatīt.

Noslēgumā jāuzsver starpvalstu sarunu trīs nozīmīgākās jautājumu grupas:

1. Krievijas armijas pilnīgas izvešanas termiņi. Latvijas puse, kā jau minēts, visu sarunu laiku kategoriski pieprasīja pilnīgu Krievijas armijas izvešanu, ieskaitot tā saucamos stratēģiskos objektus Skrundā, Ventspilī un Liepājā pabeigt līdz 1993.gada

beigām. Krievijas delegācija nosauca 1994.gada beigas, bet pieminētiem stratēģiskiem objektiem vēl vairākus termiņus, Skrundai pat 10 gadus. Motivējot to ar nepieciešamību uzbūvēt līdzīgu objektu Krievijas teritorijā. Latvijas delegācijai šie priekšlikumi nebija pieņemami un par Krievijas armijas pilnīgas izvešanas termiņiem sarunu gaitā neizdevās vienoties.

2. Īpašuma attiecību noregulējums. Latvijas puse, atbilstoši Latvijas Republikas Augstākās Padomes lēmumiem un speciālistu grupas aprēķiniem par Latvijas ekonomiskām attiecībām ar bijušo PSRS, savos priekšlikumos pieprasīja visu Krievijas armijas pārziņā esošo nekustamo mantu, kura var būt noderīga Latvijas valstij, nodot Latvijai tās valsts īpašumā. Krievijas puse, kā jau minēts, šo mantu uzskatīja par Krievijas armijas īpašumu un izvairījās no šī jautājuma detalizētas izskatīšanas gan ekspertu, gan delegāciju līmenī. Nevajadzīgie objekti nojaukami un zeme rekultivējama.

3. Bijušās PSRS un Krievijas armijas veterānu, citu Krievijas armijai piederīgo un viņu ģimenes locekļu sociālie jautājumi. Krievijas puse visu sarunu laiku gan ekspertu, gan delegāciju līmenī centās panākt minētām grupām noteiktas privilēģijas dzīvokļu piešķiršanas, medicīnisko pakalpojumu un citos jautājumos, kas Latvijas pusei nebija pieņemami. Sarunas palika nepabeigtas.

Latvijas Republikas valsts delegācijas
vadītājs, Valsts ministrs

J.Dinevičs

0514E